

Ιστορία & Ποδητισμός *της περιοχής του Δήμου* *Δομνίστας Ευρυτανίας*

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ - ΤΟΜΟΣ Β

Δήμος Δομνίστας Ευρυτανίας
23, 24, 25 Ιουλίου 2010

ΑΘΗΝΑ 2010

Σταυρούλα Τσακανίκα

Δημοσιογράφος

Η τελετή του γάμου στο Κρίκελλο

Όταν ακούει κάποιος τη λέξη πολιτισμός, συνηθέστερα το μυαλό του πηγαίνει σε μουσεία, πολιτιστικούς χώρους, αρχαιολογικά μνημεία. Και κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί ότι όντως ένα αρχαιολογικό μνημείο είναι σημείο αναφοράς ενός πολιτισμού, ότι ένα μουσείο είναι ένας μικρός ναός πολιτισμού. Όμως ο πολιτισμός βρίσκεται πρώτα και πάνω από όλα στην καθημερινή ζωή κάθε λαού.

Ολόκληρη η Ελλάδα είναι γεμάτη πολιτισμό, αδιαμφισβήτητα, αλλά εμείς είμαστε εδώ σήμερα για να μιλήσουμε για τον πολιτισμό, που φέρει μέσα της και μαζί της η καθημερινή ζωή των Κρικελιωτών, των ανθρώπων εκείνων, που, γενεές επί γενεών, γεννήθηκαν, ανδρώθηκαν, δημιούργησαν, δίδαξαν, κληροδότησαν. Στα ορεινά της Κεντρικής Ελλάδας, σε υψόμετρο 1.120 μέτρων, οι πρόγονοί μας έγιναν άριστοι τεχνίτες, άοκνοι βοσκοί και γεωργοί, δημιούργησαν λαϊκή τέχνη, τραγούδησαν, χόρεψαν, προσευχήθηκαν, παντρεύτηκαν, γέννησαν απογόνους, αποχαιρέτησαν και τίμησαν τους νεκρούς τους. Με λίγα λόγια ΕΖΗΣΑΝ.

Αντικείμενο της παρούσας εισήγησης είναι η τελετή του γάμου ως έκφραση της κοινωνικής ζωής των Κρικελιωτών.

Ας μεταφερθούμε όλοι νοερά στο Κρίκελλο των παλιών χρόνων, ας κάνουμε όλοι μας εικόνα όσα ακολουθούν:

Στο Κρίκελλο των παλιών χρόνων, όταν ένας άντρας θέλει μια κοπέλα, δεν πηγαίνει ο ίδιος στον πατέρα της να τη ζητήσει. Ο πατέρας ή η μάνα πηγαίνει στην άλλη οικογένεια και ζητά την κόρη για νύφη ή και πολλές φορές ο προξενητής κάνει τις πρώτες κουβέντες. Σχεδόν όλοι οι γάμοι γίνονται ύστερα από προξενιό και όχι με απευθείας συμφωνία

μεταξύ του άντρα και της κοπέλας. Κεντρικό ρόλο στις πρώτες συζητήσεις μεταξύ των δυο οικογενειών κατέχει το θέμα της προίικας. Συνήθως η προίικα αφορά ζώα ή κτήματα, ενώ οι πιο ευκατάστατες οικογένειες του χωριού προικίζουν τις κόρες με χρήματα ή και χρυσές λίρες.

Αφού συμφωνηθεί και το θέμα της προίικας, ορίζονται οι αρραβώνες, που γίνονται στο σπίτι της νύφης. Η παράδοση προστάζει ο νονός του γαμπρού να είναι και ο κουμπάρος του ζευγαριού. Γύρω από το στρωμένο τραπέζι, πιάνουν τα τραγούδια, τραγούδια βγαλμένα από το στόμα και από τα βάθη της παράδοσης και της καρδιάς.

Τα δακτυλίδια είναι δεμένα σε ένα μεταξωτό μαντήλι, πάνω στο τραπέζι. Ο νονός του γαμπρού περνάει τα δακτυλίδια κάνοντας τρεις αλλαγές ώστε το δακτυλίδι της νύφης να μείνει στο χέρι του γαμπρού.

Λίγες μέρες πριν το γάμο γίνονται τα καλέσματα στο γάμο από παιδιά... Αυτά ενέχουν τη θέση του προσκλητήριου! Μοιράζουν κουφέτα και γαρύφαλλα και κερνούν τους άντρες κάθε σπιτιού τσίπουρο από την τσίτσα (το ξύλινο παγούρι).

Την Τετάρτη, πριν την Κυριακή του γάμου, στο σπίτι της νύφης και στου γαμπρού γίνονται τα **προζύμια**, ένα ευλογημένο και διασκεδαστικό έθιμο, που συνοδεύεται από χαρά, γέλια και ευχές.

Την Παρασκευή οι φίλοι και οι γείτονες πηγαίνουν κανίσκια στο σπίτι του γαμπρού, καλάθια στρωμένα με όμορφο κεντημένο πανί, στολισμένα με λουλούδια και μέσα με σφάγιο και ό,τι καλό διαθέτει ο καθένας. Την ίδια ώρα στο σπίτι της νύφης τα προικιά και τα υφαντά είναι απλωμένα όμορφα και τακτικά και οι φίλες της τα ραίνουν με βασιλικό, μαντζουράνα, ρύζι και στήνουν χορό: «*Νύφη μου καλορίζικα να είναι τα προικιά σου, μαλαματένια και χρυσά να 'ναι τα στέφανά σου*».

Το Σάββατο το βράδυ ο γαμπρός στέλνει τα όργανα στο σπίτι της νύφης. Αν μάλιστα τολμήσει να εμφανιστεί στο σπίτι της καλής του πριν το γάμο, οι συγγενείς της τον μουντζουρώνουν με κατακάθι από τα σκεύη!

Την Κυριακή η γαμήλια τελετή φτάνει στην κορύφωσή της. Στο σπίτι της νύφης, με γέλια και πολλά τραγούδια, οι κοπέλες του χωριού αναλαμβάνουν το στόλισμά της, ενώ στου γαμπρού γίνεται το «ξύρισμά» του. Ο γαμπρός κρατά στα χέρια του πιάτο, στο οποίο οι φίλοι και οι συγγενείς ρίχνουν φιλοδώρημα. Ο «κουρέας» προφασιζόμενος ότι δεν κόβει το ξυράφι, υποχρεώνει τους συγγενείς να ρίξουν χρήματα να το ακονίσει ώστε να είναι έτοιμος ο γαμπρός στην ώρα του.

Στη συνέχεια, ο γαμπρός με την οικογένεια, συγγενείς και φίλους, συνοδεία των οργάνων ξεκινά για να πάρει τη νύφη, η οποία βρίσκεται

στο δωμάτιό της. Στην πομπή προηγείται το **φλάμπουρο**, φτιαγμένο μ' ένα κοντάρι και το πανί των προζυμιών: «Αυτό τ' αστέρι το λαμπρό που πάει κοντά στην πούλια, αυτό μου φέγγει κι έρχομαι κόρη μου στην αυλή σου. Χτυπώ τη θύρα δύο φορές, το παραθύρι πέντε. Σήκω ν' αλλάξεις κόρη μου, γιατί ήρθαν να σε πάρουνε, πεζούρα και καβάλα. Χίλιοι έρχονται καβαλαριά και άλλοι χίλιοι πεζούρα. Πέντε μουλάρια φέρανε να πάρουν τα προικιά σου» και «Τώρα τα πουλιά, τώρα τα χελιδόνια, τώρα οι πέρδικες γλυκολαλούν και λένε, ξύπνα αγάπη μου, ξύπνα γλυκό μου ταίρι, ξύπνα κι αγκάλιασε κορμί κυπαρισσένιο, να φιλήσω μαύρα μάτια κι άσπρο λαιμό».

Ο πεθερός παραδίδει την κόρη του ενώ ο γαμπρός σκύβει να του φιλήσει το χέρι και παίρνει το δώρο του. «Διώξε με μάνα μ' διώξε με κι εγώ να φύγω θέλω, θα κάνω ξένους αδελφούς και ξένη παραμάννα, θα κάνεις χρόνους να με δεις και χρόνους να μ' απαντήσεις».

Μετά την στέψη, οι νεόνυμφοι επιστρέφουν στο σπίτι του γαμπρού, στην είσοδο τους περιμένουν οι γονείς του κρατώντας μια κούπα με μέλι και καρύδια, τα οποία προσφέρουν στο ζευγάρι με την ευχή η κοινή τους ζωή να είναι γλυκιά χωρίς πίκρες. Η νύφη, καθισμένη πάνω σε άσπρο άλογο, παίρνει ένα μήλο στολισμένο με λουλούδια και χρήματα και το πετά προς το μέρος των καλεσμένων. Για όποια κοπέλα πιάσει το μήλο αυτό θεωρείται γούρι για μια καλή τύχη.

Αμέσως μετά δίνουν στη νύφη ένα μικρό αγόρι, που το κατεβάζει από την άλλη πλευρά του αλόγου, κάνοντας την ίδια κίνηση τρεις φορές. Ακολουθεί η προσφορά από τους συγγενείς στη νύφη ποτηριού γεμάτου με κρασί, το οποίο χύνει σε τέσσερα σημεία σταυρωτά. Η πεθερά της δίνει μετά την κουλούρα του ψωμιού, η νύφη τη σπάει στο κεφάλι της, πετάει ένα κομμάτι προς το σπίτι, το δεύτερο προς το γαμπρό και τα υπόλοιπα τα μοιράζει στους καλεσμένους. Μόλις κατεβεί η νύφη από το άλογο, ο πεθερός της της «τάξει» ένα κτήμα.

Ακολουθεί το γαμήλιο γλέντι. Κρέατα στη σούβλα και κρασί, χειροποίητες πίτες και καλούδια από την οικιακή οικονομία των σπιτιών του χωριού. Το ρυθμό δίνουν τα κλαρίνα και τα νταούλια και όλοι γίνονται ένα στη χαρά του ζευγαριού: «Σ' αυτήν την τάβλα που μαστε, σε τούτο το τραπέζι, τον άγγελο φιλεύουμε και το Χριστό κερνούμε. Και τη χρυσή την Παναγιά πολύ την προσκυνούμε, που μας χαρίζει τα κλειδιά, κλειδιά του Παραδείσου, για νά μπω μέσα και να δω λουλούδια ανθισμένα. Να πάρω και να μυρισθώ το 'πουνε ευλογημένα, να δω τους νιους να χαίρονται, γερόντους να χορεύουν, να δω και τους καλότυχους στους μόσχους καθισμένους».

Μετά το γαμήλιο γλέντι και την ολονύχτια διασκέδαση, το πρωί της Δευτέρας οι συμπαέθροι παίρνουν τη νύφη και την οδηγούν στη βρύση του χωριού, για να πάρει νερό. Η νύφη αλείφει πρώτα τη βρύση σταυρωτά με βούτυρο και στη συνέχεια γεμίζει την κανάτα με νερό και το ρίχνει στον κουμπάρο, στο γαμπρό και στα πεθερικά και νίβονται. Στο τέλος ξαναγεμίζει την κανάτα με νερό και επιστρέφουν στο σπίτι.

Μια ακόμη οικογένεια έχει γεννηθεί.

Εικόνες γνήσιες, ανθρώπινες, αληθινές.

Συναισθήματα γνήσια, ανθρώπινα, αληθινά. Σαν και αυτά που μας έφεραν εδώ και που θα μας συνοδεύουν σε όλη μας τη ζωή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ζάρρας Χρήστος, *Το Κρίκελλον Ευρυτανίας*, Αθήνα 1960.

Κολλημένος Δημήτρης, *Ο παραδοσιακός γάμος στην Ευρυτανία*, Εκδόσεις Σμυρنيωτάκης, Αθήνα 2009.

Χουλιαράς Αλέξανδρος, *Κρίκελλο, ένα ευρυτανικό κεφαλοχώρι*, Αθήνα 2008.

Ιστοσελίδα www.evrytan.gr (για την παρουσίαση του θέματος στην ιστοσελίδα ελήφθη υπόψη το βιβλίο του Δημοσθένη Λαθύρη «Λαογραφικά στοιχεία της Ευρυτανίας», Παλαιοκατούνα, 1988 και η έρευνα του Σπύρου Περιστέρη «Μουσική αποστολή εις Ευρυτανίαν».

Προσωπική συλλογή Δημητρίου & Αικατερίνης Κίτσιου.

ΨΗΦΙΑΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΖΗΝΕΛΗΣ

ΜΑΡΤΙΟΣ 2023